

El col·lectiu LGTBI a les sèries: sis casos de representació positiva i negativa

Els continguts de les sèries configuren la realitat en què vivim i modelen les normes socials. La forma com es representen els personatges és important. Segons l'Aliança Gai i Lèsbica contra la Difamació (GLAAD), en el període 2016-2017 el 95,4% dels personatges apareguts a la televisió en obert nord-americana eren heterosexuales. Només el 4,8% eren personatges LGTBI. A banda d'estar infrarepresentats, de quina forma apareixen aquests intèrprets a les sèries? CRÍTIC selecciona tres exemples de representació negativa del col·lectiu i tres exemples de representació positiva.

Anna Adeliño/ @aderecann

Les [xifres](#) de l'informe anual sobre la inclusió del col·lectiu a la televisió, que elabora la GLAAD, atorguen menys del 5% de representació a les persones LGTBI. Per petit que sembli aquest percentatge, és el més alt que hi ha hagut mai als grans canals en obert dels Estats Units. En concret, **dels 895 personatges regulars, 43 van ser identificats com a gais, lesbianes, bisexuals, transsexuals o 'queer'**. A més, dins d'aquest percentatge reduït, els personatges homosexuals masculins copsaven la major part de la representació: el 49% del total enfront del 17% que representaven les dones lesbianes. Aquest fet està relacionat amb la tradicional

sobrerrepresentació de la figura masculina enfront de la femenina dins del món audiovisual. En el cas de la bisexualitat, la representació ha pujat fins al 30%, 10 punts més que en l'últim període. Les persones 'trans', el col·lectiu més estigmatitzat i menys representat, es mostraven únicament a través de tres personatges (el 4%).

La televisió per cable i les plataformes de servei en 'streaming' com Netflix, Amazon i Hulu queden més ben parades. Les sèries per cable integren 92 personatges regulars LGTBI, tot i que hi continua havent una gran diferència entre gais (65) i lesbianes (29). Pel que fa als serveis en 'streaming', encara que el nombre total de personatges LGTBI es quedi en 45, la representació de les persones 'trans' és la més elevada de totes les plataformes: 7 personatges, un 11% del total. Ara bé, en ambdós casos hi apareix un altre biaix: la manca de diversitat racial, ja que la majoria dels personatges regulars i recurrents LGTBI en cada plataforma (el 72% i el 71%, respectivament) són blancs.

Tanmateix, no es tracta només del nombre, sinó de la qualitat de la representació. Al llibre 'Televisió, valors i adolescència', la doctora en Ciències de la Informació Yolanda Montero explica que la televisió "realitza la seva funció socialitzadora fonamentalment mitjançant l'entreteniment. La ficció pot ser molt més eficaç que la no-ficció a l'hora d'influir en les opinions de la gent". És aquí on rau la importància de les sèries com a mitjà per inculcar valors i contribuir a la normalització. En aquest sentit, la forma com es representen els diferents col·lectius és encara més important, ja que la televisió té el poder de crear o reforçar els estereotips, però també de destrossar-los.

La representació LGTBI durant els anys 2016 i 2017 **va ser plena de polèmiques arran de l'epidèmia de morts de personatges femenins bisexuals i lesbianes**, que van provocar indignació, crítiques i boicots per part dels fans. Això prova que la representació dels personatges amb identitats i opcions sexuals no heteronormatives no és sempre exemplar. Algunes de les sèries no són ni blanc ni negre, sinó que poden tenir una àmplia varietat de grisos.

'Merlí', 'The 100' i 'Person of interest' tenen llums i ombres. CRÍTIC destaca alguns exemples de representació negativa del col·lectiu LGTBI en aquestes tres sèries.

Avís de possibles 'SPOILERS'.

1. 'Merlí': els personatges femenins i l'heteronorma

'Merlí' és l'última producció estrella de TV3 que ha traspassat fronteres. Creada per Héctor Lozano i dirigida per Eduard Cortés, la sèrie ha tingut una popularitat que resulta evident pel seu caràcter innovador i aparentment transgressor. Ens mostra com Merlí, el professor de filosofia, aconsegueix transmetre el pensament dels filòsofs als seus alumnes a través de mètodes docents diferents i estimulants, fet que desperta polèmiques a l'institut.

Si bé és cert que la producció té molts encerts, també ho és que no està lliure d'errors. La principal crítica negativa és la [gestió dels rols femenins](#). D'una banda, hi destaca la nul·la representació de dones lesbianes i bisexuals, en contrast amb el cas masculí, on la sèrie trenca una llança en defensa de l'homosexualitat. D'altra banda, sobretot a la primera temporada hi manca una caracterització i un pes narratiu propi dels personatges femenins, tant a l'escola com en l'àmbit familiar: són ells qui protagonitzen els principals conflictes argumentals, mentre que elles acostumen a ser "les parelles de" o "les amigues de", actuant majoritàriament com a rol secundari. En aquest sentit, la crítica televisiva Mònica Planas [deia al diari 'Ara'](#) que 'Merlí' "s'ha quedat curtíssima a l'hora d'actualitzar els rols femenins, que han caigut exageradament en l'estereotip i la passivitat".

Un altre punt criticable de la sèrie és la gestió de l'episodi on apareix per primera vegada la Quima, una persona 'trans' que substitueix la professora d'anglès. S'ha de dir que **la introducció del personatge és positiva en tant que dona visibilitat al col·lectiu, el dignifica en certa manera i posa sobre la taula les discriminacions que pateix**. Però no tot és bo. D'una banda, la seva aparició inicial és massa breu i, per molt que el capítol busqui transmetre un missatge d'acceptació, finalment la directora de l'institut aconsegueix fer-la fora pel fet de ser una dona 'trans', i ja no es torna treure el tema.

A l'episodi on apareix la Quima s'acaba equiparant la identitat de gènere amb una festa de disfresses

D'altra banda, [l'episodi acaba equiparant la identitat de gènere amb una festa de disfresses](#), fet que banalitzava la lluita del col·lectiu. Que els estudiants es disfressin del gènere oposat per protestar contra la Coralina no concorda amb el pensament de Judith Butler, filòsofa que es presenta com a fil conductor del capítol. La pensadora postestructuralista defensa que, lluny de ser quelcom de natural, el sexe, la sexualitat i els rols de gènere són construccions socials. D'aquesta manera, la dicotomia sexe-gènere que presenta entra en conflicte amb el joc de disfresses, que reforça la visió binària del gènere. Amb tot, també és cert que cap al final de la sèrie la Quima hi torna a aparèixer, i la seva presència és tractada amb tota normalitat.

Parlant de 'Merlí', no podem deixar de banda la representació positiva de l'homosexualitat i la bisexualitat masculina, a través de personatges molt diferents entre ells com el Bruno, l'Oliver i el Pol. Mentre que l'Oliver es presenta a classe com a gai, "i a qui no li agradi, que li donin pel cul", el Bruno està obsessionat per viure d'acord amb els límits de l'heteronorma. Tot i així, la representació de l'Oliver compleix el clàssic estereotip del noi homosexual al qual estem habituats: jove efeminat, divertit, que sempre acostuma a anar amb les noies i a ser el seu confident.

Per la seva banda, el Pol és el típic noi popular que té èxit entre les noies. Vol complir els canons de masculinitat hegemònica, però al llarg de la sèrie veiem com se sent atret tant per homes com per dones. A l'inici, però, interpreta la seva bisexualitat com a quelcom de negatiu que ha de mantenir ocult. Malgrat tot, **el seu desenvolupament com a personatge bisexual és positiu i convida a la reflexió al voltant de la identitat masculina hegemònica**.

2. 'The 100': Lexa

Lexa aviat es converteix en un dels personatges preferits dels fans gràcies a la seva fortalesa com a líder i a les seves habilitats en combat, però també per la seva complexitat: poderosa i guerrera per fora, fràgil i sensible per dins. Considera que l'amor és una debilitat arran de la mort de la seva antiga parella, Costia. Serà Clarke, personatge bisexual, qui descobrirà el costat més íntim de Lexa en un procés llarg, amb baralles, ràbia i odi pel mig, que acabarà la tercera temporada amb la inevitable consumació d'una atracció que es percep al llarg de totes les seves reunions.

'Bury your gays' denuncia que un recurs recurrent a les sèries és la mort dels personatges homosexuals

Pocs moments després, però, Lexa mor accidentalment per l'impacte d'una bala que no anava dirigida a ella, sinó a Clarke. **Per a molts seguidors de la sèrie va ser una mort estúpida i**

indigna. El 'fandom' (comunitat de fans) [va esclatar de ràbia](#): pocs dies després de l'emissió del capítol, el productor executiu Jason Rothenberg [va perdre 15.000 seguidors a Twitter](#) i la xarxa va bullir amb el 'trending topic' mundial "Lexa" i "#LGBTFansDeserveBetter" ('Els fans LGBT es mereixen alguna cosa millor'). 'The 100' va començar a perdre audiència llavors, i va obtenir els [pitjors resultats de tota la temporada](#).

El moviment de protesta pel '[Bury your gays](#)' ('Enterra els teus homosexuals') també va alçar-se en contra del tràgic final. 'Bury your gays' denuncia que un recurs recurrent que fan servir els guionistes és la mort dels personatges homosexuals, sovint després d'un moment de felicitat o de la consumació d'una relació amb algú del mateix sexe.

Donada l'escassa representació LGTBI, especialment en el cas de les lesbianes, la mort de Lexa va encendre les alarmes i va donar veu a la crítica contra la propensió a assassinar aquests personatges. Directores i productores de sèries es van unir a la impulsora de l'organització The Trevor Project, que treballa per la prevenció dels suïcidis del col·lectiu LGTBI, i van crear '[The Lexa pledge](#)'. Aquest document demanava als guionistes i productors que deixessin de matar personatges 'queer' únicament per desenvolupar la trama dels personatges heterosexuales. Una mostra d'aquesta tendència és que altres sèries com 'The walking dead', 'The vampire diaries', 'The magicians' o 'Empire' també han utilitzat el mateix recurs.

3. 'Person of interest': Root

<https://www.youtube.com/watch?v=yo4ZeN-UISE>

Samantha "Root" Groves és un dels personatges que van acabar en un final tràgic durant l'epidèmia de morts de lesbianes i bisexuals, sumant-se a [la llista de 189 personatges](#) que ha elaborat la revista digital 'Autostraddle'. Apareix a 'Person of interest', una sèrie de drama criminal creada per Jonathan Nolan. Root és una 'hacker' i assassina per contracte molt intel·ligent, amb una gran habilitat en l'ús de les armes de foc.

La fortalesa i la complexitat del personatge el van fer molt atractiu: passa d'odiar la interacció humana a trobar valor en la vida i en l'amistat, en especial gràcies al seu amor per Sameen Shaw, una agent de la unitat d'Assistència a Intel·ligència de l'Exèrcit (ISA). La seva mort a causa d'un impacte de bala que dispara un franc tirador va ser molt dolorosa per als fans. Veien en el personatge una lliçó positiva de la vida. El 'fandom' va indignar-se i, de nou, la plataforma '[LGBT Fans Deserve Better](#)' va argumentar que les coses es podrien haver fet d'una altra manera.

Els 'happy endings' per a les dones lesbianes i bisexuals a les sèries només representen el 10% dels casos

La manera com va morir també va ser objecte de crítiques relatives a [la freqüència d'aquest recurs](#) a l'hora de matar personatges del col·lectiu LGTBI. **Els guionistes que es veuen esquitxats per la polèmica es justifiquen amb l'"equal-opportunity killing"**, un concepte segons el qual s'ha de poder matar qualsevol tipus de personatge. Però els 'happy endings' en les grans sèries no són freqüents per a les dones lesbianes i bisexuals; de fet, [només representen el 10% dels casos](#). A vegades, aquests rols s'utilitzen només per als girs argumentals dramàtics i inesperats o per reforçar la trama del protagonista heterosexual.

D'altra banda, 'The handmaid's tale', 'Orange is the new black' i 'Sense8' són tres exemples de sèries on diversos dels seus personatges poden ser considerats una mostra de representació LGTBI

positiva.

1. 'The handmaid's tale': Moira

'The handmaid's tale', basada en la novel·la de Margaret Atwood, va ser una de les produccions de més èxit del 2017: molt elogiada pel seu ADN feminista i recomanada per Toni de la Torre i Mireia Cererols [en aquest article a CRÍTIC](#). La sèrie ens situa en una societat distòpica dominada per un govern teocràtic i totalitari, on les dones han perdut tots els seus drets i esdevenen esclaves sexuals dels seus governants per a finalitats reproductives.

La sèrie és una eina de denúncia. Posa de manifest la violència masclista i contra les opcions sexuals dissidents

No és estrany pensar que, en aquest context hiperreligiós on les normes patriarcals són portades a l'extrem, les orientacions sexuals que surten de l'heteronorma siguin considerades una traïció de gènere. **CRÍTIC ha seleccionat com a representació positiva la millor amiga de la protagonista: la Moira, una dona negra i lesbiana.** El seu discurs feminista i el seu caràcter rebel dins d'un món sistemàticament violent contra les dones i contra el col·lectiu LGTBI fan que aquest personatge tingui un gran atractiu. Moira és presentada com una dona forta i insubmissa, que és obligada a prostituir-se però que finalment aconsegueix escapar-se del país. 'The handmaid's tale' actua com a eina de denúncia quan posa de manifest la violència masclista i contra les opcions sexuals dissidents, que es castiguen amb mutilacions genitals o amb la mort.

En aquest sentit, la producció no encaixa del tot amb la dinàmica denunciada a 'Bury your gays'. En aquesta ocasió, els assassinats dels personatges homosexuals assoleixen una gran rellevància i ajuden a entendre la brutalitat del sistema polític on les serventes hi estan immerses. No són morts que tinguin l'objectiu de reforçar el rol dels personatges heterosexuels.

2. 'Orange is the new black': Sophia Buset

Després de 'The L World', mai no s'havia creat una sèrie on la representació de dones lesbianes fos tan elevada com a 'Orange is the new black'. Aquesta comèdia drama es basa en el llibre autobiogràfic de Piper Kerman, i s'ha convertit en una de les perles de Netflix. La sèrie és exemplar per la seva interseccionalitat: explora diverses condicions superposades com el gènere, la raça, la diversitat funcional, la classe, l'opció sexual, l'edat o la religió.

La sèrie és exemplar per la seva interseccionalitat: explora el gènere, la raça, l'opció sexual o la classe

Un dels molts exemples de representació positiva del col·lectiu és el personatge interpretat per l'actriu Laverne Cox, activista pels drets LGTBI i dona 'trans' i negra. Cox representa Sophia Buset, una de les recluses al Penitenciari Federal de Litchfield. Va acabar a la presó delatada pel seu fill quan ella robava targetes de crèdit per pagar per la seva operació de canvi de genitals sense que la seva dona ho sabés.

La sèrie explora la lluita de Buset per apropar-se al seu fill, que no accepta la identitat de gènere

del personatge, i les dificultats que ha d'afrontar a la presó a causa de la seva raça, opció i identitat sexual. De fet, a **'Orange is the new black' es fa palesa l'opressió sistemàtica que reben les dones**, en aquest cas per part dels treballadors del penitenciari, que s'intensifica encara més en funció de la categoria sociocultural de les recluses. D'aquesta manera, la sèrie configura un reflex de la societat en forma de comèdia drama, que denuncia les diferents discriminacions que existeixen i que es reproduïxen també en les mateixes preses.

3. 'Sense8': Nomi

Una sèrie exemplar pel que fa a la representació del col·lectiu LGTBI és 'Sense8', una producció de Netflix que gira al voltant d'uns personatges capaços de connectar mentalment i emocionalment els uns amb els altres des de diferents llocs del món. La riquesa de la sèrie rau en la diversitat de cultures que hi apareixen i que **permeten explorar temàtiques com la identitat, el racisme, la sexualitat, el gènere i la religió.**

La protagonista, Nomi Marks, és una dona 'trans' lesbiana que viu amb la seva parella a San Francisco. És important destacar el fet que a la trama de Nomi no hi apareix cap mena de transició: viu de la manera que vol des del principi, tot i que a vegades això li comporta haver de bregar amb situacions de transfòbia.

La representació positiva a 'Sense8' té a veure amb el fet que cap dels protagonistes no és estereotipat

Una gran part de la força del personatge té relació amb el fet que cap dels protagonistes no dóna importància a la seva identitat de gènere. Nomi és molt més que una dona 'trans', com passa també amb els altres rols LGTBI dins la sèrie. La representació positiva a 'Sense8' té a veure amb el fet que cap dels protagonistes no és estereotipat, i sobretot amb el fet que cap personatge del col·lectiu LGTBI no és assassinat; una tendència que és freqüent, com hem vist, en moltes sèries.